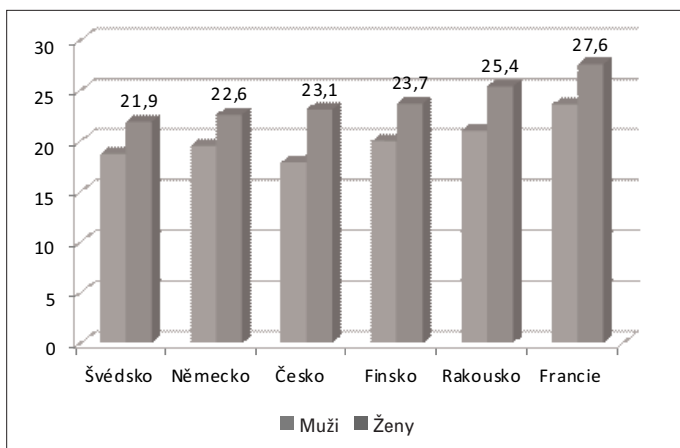
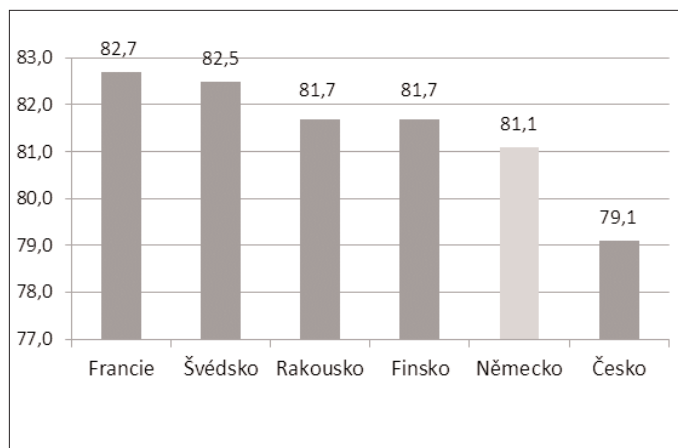

Graf 4: Očekávaná doba života v důchodu podle pohlaví (2016)

Zdroj: OECD data (2019), <https://stats.oecd.org>

Graf 5: Střední délka života při narození ve srovnávaných zemích (2017)

Zdroj dat: Eurostat (2019)

- 1 Šerák, M., Vidovičová, L., Wija, P. Komparativní analýza přístupu veřejné správy ve vybraných státech EU k participaci seniorů na veřejném rozhodování. Institut pro sociální politiku a výzkum, z.s., Praha 2019.
- 2 Indikátor je odvozen z demografických údajů a údajů o trhu práce pro jednotlivé věkové skupiny, které se běžně nepublikují. Podrobná definice a způsob výpočtu ukazatele jsou dostupné na stránkách

- Eurostatu, viz https://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/en/lfsi_dwl_a_esms.htm.
- 3 OECD Pensions Outlook 2018 (Summary in Czech), / Výhled OECD na rok 2018 týkající se důchodů. OECD Publishing, Paris, <https://doi-org.ezproxy.is.cuni.cz/10.1787/2d4ee5c6-cs>.

Mgr. Petr Wija, Ph.D. (wija@socialnipolitika.eu) je ředitelem Institutu pro sociální politiku a výzkum, z. s., který založil v roce 2017. Ve své činnosti se zaměřuje na otázky sociální politiky spojené se stárnutím populace, zejména na oblast sociálních a zdravotních služeb, dlouhodobou péči, politiku zaměstnanosti a sociální ochranu starších osob.

Poznatky z praxe

Platformová práce je v Česku rozšířenější než jinde v Evropě

Kateřina Smejkalová

Nová studie The platformisation of Work in Europe představená za mezinárodní účasti ve čtvrtek 11. 7. v Praze, provedená na popud Masarykovy demokratické akademie, Zastoupení Friedrich-Ebert-Stiftung v ČR a bruselské Foundations for European Progressive Studies výzkumníky z univerzity v britském Hertfordshiru poprvé ukazuje, jak rozšířený je v Česku nový typ práce umožněný digitálními technologiemi. Bezmála polovina dospělé populace (44,2 %) již někdy vykonávala nárazovou či jednorázovou práci zprostředkovanou digitálním způsobem, tedy s pomocí internetových stránek či mobilních aplikací souhrnně nazývaných „digitální platformy“. Jejich nejznámějším příkladem je u nás třeba taxi služba Uber.

To je ve srovnání s dalšími 12 evropskými zeměmi, ve kterých byl totožný průzkum v posledních letech proveden též, číslo s odstupem nejvyšší. Obecně pak také platí, že je podíl takto práci hledajících a vykonávajících lidí vyšší v zemích středovýchodní a jižní Evropy, tedy v zemích s nižšími mzdami než v severní a západní Evropě. Zároveň si skoro tři čtvrtiny (73,1 %) lidí, kteří si práci hledají digitálně, takto vydělávají méně než polovinu měsíčního příjmu, a jde tak u nich jen o formu různě důležitého příjmu. Pro Česko je též obzvlášť charakteristické, že lidé takový příjmy hledají z více různých digitálních zdrojů, a jedná se tak často u jedné osoby o velmi různé činnosti. Všechna tato zjiště-

ní průzkumu vedou k hypotéze, že platformová práce je v Česku tolik rozšířená, protože jako nízkoprahová výdělečná činnost kompenzuje zdejší nízké platy v hlavních pracovních poměrech.

Rozšířenější je v České republice méně kvalifikovaná platformová práce: 44,6 % platformových pracujících se věnuje alespoň jednou týdně jednoduchým úkonům, jako je prostá administrativní práce nebo tzv. „klikací úkony“. To představuje zhruba pětinu české populace v ekonomicky aktivním věku. Jen asi polovina z tohoto počtu (22,9 % platformových pracujících, tj. 10 % české populace v ekonomicky aktivním věku) vykonává alespoň jednou týdně platformou zprostředkovanou vyso-

ce kvalifikovanou činností, jakou je design, překlad nebo softwarový vývoj.

Nejvyšší podíl platformových pracujících je z věkové skupiny 25–34 let, následovaných lidmi ve věku 35–44 let, což přirozeně odpovídá afinitě jednotlivých generací vůči digitálnímu prostředí. Zajímavá je také genderová dimenze fenoménu - zatímco obecně na platformách pracuje lehce více mužů než žen (podíl mužů, kteří již takto pracovali, je 47,3 %, zatímco žen pouze 40,9 %), podíl žen, pro něž platformová práce představuje jediný zdroj příjmu, je s 10,8 % přesně dvojnásobný oproti podílu mužů. To odpovídá většímu znevýhodnění žen na klasickém trhu práce a tím větší potřebě

po nízkoprahových formách výdělků. Vzhledem k dosavadnímu regulatornímu vakuu a jednotlivým zprávám o tom, že platformy nemusí nutně očekávanou roli snadného, flexibilního přivýdělků plnit, je ovšem nutné být na pozoru před tím, aby toto zapojení ženy dále neznevýhodňovalo.

Zajímavé také je, že ačkoli se digitální zprostředkovatelé nárazové práce mají ve zvyku tvářit jako moderní nástěnky, na kterých nabízí svou činnost nezávislí živnostníci, pouze 12,9 % takto pracujících lidí se ztotožňuje se svým zařazením jako „nezávislý kontraktor“. To odpovídá regulatornímu trendu ze zahraničí, kdy se již mnohde v soudních sporech došlo k závěru, že platformy zcela či zčásti splňují roli tradičního zaměstnavatele – to když lidé na nich pracující vystupují jménem platformy, podléhají jejich přidělování úkolů a řízení práce či si výše odměny za ni nemohou svobodně zvolit. Zkoumání těchto otázek však naráží na to, že každá platforma v detailu funguje trochu jinak a je třeba zohlednit zcela nové fenomény jako řízení práce algoritmy či ještě subtilněji podobou rozhraní digitální aplikace.

Zkoumání platformové práce se obecně ukazuje jako obtížné, protože ji lidé mají mnohdy tendenci jako regulérní práci vůbec nevnímat, což jde často na vrub i poskytovatelům platformy, kteří činnosti podávají spíše jako svého druhu zábavu (jako když například s Uberem mají údajně jezdit ti, které baví řídit a potkávat nové lidi). Tím, že se jedná o práci nárazovou a mobilní, mohou mít lidé ji vykonávající také problém ji přesně kvantifikovat. Nejjednodušší by bylo, kdyby informace poskytovaly samy platformy, ty tomuto požadavku ale málokdy vycházejí vstříc – často vůbec nemají na území ČR organizační jednotku, ke které by ho vůbec bylo možné vznést, protože sídlí v daňově výhodných zemích, a je jim nadto jasné, že jakákoli větší transparentnost ohledně jejich fungování by s největší pravděpodobností vedla k regulaci, která by nemusela být k jejich užítku. Velmi pravděpodobně by se totiž zjistilo, že úspěch řady z nich nespočívá ani tak v nějaké skvělé technologické inovaci, jako v tom, že s její pomocí obchází dosud platná pravidla a principy.

Soudí se, že u platformové práce jde o fenomén, který může být čím dál tím významnější s tím, jak se bude rozvojem umělé inteligence dále zdokonalovat auto-

matizované propojování nabídky s poptávkou a jak budou případně mizet vlivem nových technologií klasická pracovní místa v průmyslu a výrobě. Platformová práce se přitom zatím odehrává v určitém regulatorním vakuu, kdy často není zcela jasné, jaká práva a povinnosti se na všechny účastníky transakcí včetně zprostředkujících platform vztahují. Pro veškeré případné regulatorní úvahy je stěžejní vědět, jak rozšířená u nás platformová práce je, jakou má přesně podobu a koho se týká. Jmenovaný výzkum v tomto ohledu představuje první krok, který musí být následován vytvořením nástrojů pro soustavné sledování rozsahu i podoby pracovních podmínek a motivací platformových pracujících, a debatou nad odpovídajícími regulatorními možnostmi.

Kateřina Smejkalová, M. A.

(katerina.smejkalova@fesprag.cz) je politoložka a vědecká pracovnice Friedrich-Ebert-Stiftung, Zborovská 27, 150 00 Praha 5. Věnuje se tématu práce, společenským dopadům technologií a genderovým otázkám. Koordinovala provedení průzkumu *The platformisation of Work* v České republice.

Tvorba sítě základních a středních škol v kontextu dostupnosti a kvality vzdělání

Jan Mertl

Článek se věnuje tvorbě sítě základních a středních škol v České republice, a to ve vazbě na aktuální verdikt Ústavního soudu na toto téma. Autor ukazuje význam ekvity ve vzdělávání, která má zásadní význam pro naplnění ústavních práv občanů. Objasňuje, proč prostá redistribuce veřejných zdrojů „na žáka“, volitelné tržní školné a vnější kontrola činnosti škol ke kvalitnímu a dostupnému vzdělávání nestačí. Mezi jeho doporučení patří posílení role státní dotace v řízení sítě škol, i ve vazbě na princip neziskového hospodaření. Dále autor doporučuje omezit počet míst na víceletých gymnáziích, zachovat speciální školy a přestat přehnaně spoléhat na externí písemné testování.

Úvod

Od přechodu na tržní ekonomiku po roce 1989 bylo české školství průběžně vystavováno řadě tlaků a plíživě se objevujících problémů. Vesměs připomíná, podobně jako většina školských systémů ve světě, zaoceánský parník, jehož řízení a fungování nelze měnit ze dne na den a v němž se důsledky změn vnějších a vnitřních podmínek projevují přes jednotlivé generace žáků a učitelů.

Tím je dáno i to, že zatímco v dalších oblastech ekonomiky se efekty liberalizace a zvýšení kupní síly obyvatelstva projevily brzy, tak ve školství je tento proces velmi pozvolný. Východí stav, jakkoli z pohledu pedagogického, výchovného a koncepčního měl jistě řadu rezerv, ze socioekonomického splňoval některé

podstatné charakteristiky, jako je všeobecná sociální dostupnost, regionální vyváženost, poměrně jednoduché fungování škol jako příspěvkových organizací financovaných z veřejných rozpočtů, jednotná pravidla pro fungování škol a výuky ve formě školních osnov atd. Tudíž poměrně dlouho trvalo, než se ve školství objevila některá dilemata a spory, jimiž si západní ekonomiky dávno prošly. Zato v současné době je v tomto směru situace více než dynamická, o čemž svědčí spor, který skončil u Ústavního soudu a jehož výsledek je v současné době k dispozici jako nálezný sp. zn. Pl. ÚS 34/17 (dále jen nálezný)¹.

Zdůrazněme, že v tomto článku se budeme věnovat pouze segmentu základních a středních škol, jejichž úloha v systému je odlišná od škol vysokých. Finanço-

vání vysokých škol má odlišnou ekonomickou logiku a jejich role v systému vzdělávání je také jiná. Konec konců, i Listina základních práv a svobod (dále jen Listina) v článku 33, odst. 2 tyto segmenty vzdělávacího systému člení zvlášť.

V článku prozkoumáme, v čem podstata současného sporu spočívá. Na začátku stály dvě věci: nespokojenost některých rodičů s metodami a obsahem výuky, případně poptávka po vyšším standardu na základních a středních školách; a podnikatelské záměry zřizovatelů škol, kteří chtěli nabízet rodičům vzdělání jejich potomků za úplatu, tedy jako tržní službu. Tomu v principu nic zásadního nebrání (konec konců i článek 33, odst. 3 Listiny to umožňuje), a tak již od devadesátých let vznikaly zejména v segmentu středních škol soukromé, přesněji řečeno nestátní školy,